

Andrzej Dańczak

"Un solo mediatore? Pensare la salvezza alla luce della Dominus Iesu", Antonio Ducay, Roma 2003 : [recenzja]

Collectanea Theologica 74/4, 250-252

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wej wymaga tego, że zagadnienia dotychczas misyjne i misjologiczne będą musiały być podejmowane w innych dziedzinach teologii. Musi przeanalizować historię, myśl i życie Kościołów świata nie-zachodniego. Zadanie teologiczne przez ekumenizm, zarówno Wschód-Zachód, jak i Północ-Południe wyzwała nowe zainteresowanie misjami. Tak więc studia nad misjami czeka w najbliższej przyszłości renesans, a z nim wzrośnie zainteresowanie bibliografiami misyjnymi, jak np. *Bibliographia Missionaria*. W encyklice misyjnej *Redemptoris missio* papież Jan Paweł II zapowiada „świt nowej epoki misyjnej” (RMis 92), jeśli on nastąpi, zapotrzebowanie na dzieła bibliografii misjologicznej na pewno będzie rosło. Nakład dzieła (800 egzemplarzy) BM autor przyrównał do ewangelicznego światła, katolickiej misjologii, które nie może się ukrywać pod korcem.

Książka ta bez wątpienia zasługuje na wspomnienie w polskich czasopiśmiech teologicznych. Może stanowić inspirację w wielu badaniach misjologicznych. Szkoła by było, gdyby pozostała nie zauważona.

Wojciech Kluj OMI, Obrá

A. DUCAY, *Un solo mediatore? Pensare la salvezza alla luce della „Dominus Jesus”*, Ed. Univ. della Santa Croce, Roma 2003, ss. 200.

Kwestia uniwersalnego charakteru misji Jezusa Chrystusa oraz rola Kościoła w dziele zbawienia stanowią główny punkt zainteresowania teologii uprawianej w kontekście pluralizmu religijnego. Dyskusja nabrała nowego kolorytu po publikacji Deklaracji *Dominus Jesus*. Jedną z pozycji, która koncentruje się na zagadnieniu absolutnego charakteru roli Jezusa Chrystusa, to studium, którego autorem jest A. D u c a y. Autor polemizuje z tezami teologii pluralizmu religijnego, związanymi z płaszczyzną chrystologii, a w szczególności sposób z twierdzeniem dotyczącym obecności innych obok Chrystusa pośredników zbawienia i z bliskim tej tezie poglądem o wynikającej z planu Bożego identycznej zbawczej skuteczności wszystkich systemów religijnych. Argumentacja chrystologiczna jest bardzo oryginalna. Dokument *Dominus Jesus* stał się inspiracją do samodzielnych przemyśleń i poszukiwań autora. Ducay roztrąca szeroką panoramę zagadnienia, koncentrując się na soteriologii. Jego przemyślenia zostały podzielone na dwie części: kwestia relacji Wcielenia i zbawienia w refleksji starożytnego Kościoła oraz pośrednictwo zbawcze Chrystusa w ujęciu teologii religii.

Pragnąc zakorzenić swoje przemyślenia w starożytnej soteriologii, Ducay ukazuje jej najważniejsze elementy, które w kontekście współczesnej debaty odzyskują swoją aktualność. Przede wszystkim ukazana została logika Bożego planu zba-

wienia na podstawie przemyśleń Ireneusza, Orygenesza i Atanazego z wypukleniem roli wcielenia Logosu. Dużą uwagę autor poświęcił kwestii relacji Słowa do przyjętego przez siebie ciała. Kontekst Wcielenia jest soteriologiczny i brak precyzji w tej kwestii może prowadzić do błędnych wniosków dotyczących zbawienia. W tym miejscu analizie została poddana polemika z apolinaryzmem, poglądy szkół aleksandryjskiej i antiocheńskiej, Cyryla z Aleksandrii i konsekwencje dogmatu chalcedońskiego. Ciekawe i ważne są wnioski wynikające z prezentacji teologii Maksyma Wyznawcy. Konkluzje wskazują na świadectwo teologii wczesnego Kościoła, mówiące o pośrednictwie Chrystusa jako o miejscu spotkania człowieka z Bogiem. Bogactwo treści związanych z Wcieleniem nie pozwala na poszukiwanie innego pośrednictwa zbawienia.

W drugiej części rozważań uwaga została skupiona bezpośrednio na polemice z niektórymi aspektami teologii pluralizmu religijnego. Tę część podzielono na trzy sekcje. W pierwszej Ducaj porusza kwestię powiązania Wcielenia i zbawczego pośrednictwa Logosu. Analiza danych Nowego Testamentu i teologii systematycznej pozwalają stwierdzić, że zarówno Kościół pierwotny jak i teologia na kolejnych etapach rozwoju dogmatu chrystologicznego była przekonana o absolutnym charakterze pośrednictwa Chrystusa. Konsekwencją dogmatu chalcedońskiego jest fakt, że całe działanie zbawcze Słowa jest związane z pośrednictwem jego ciała. Nie może być mowy o ekonomiczności zbawienia innych od wcielonego Logosu. Poza Chrystusem mogą istnieć symbole rzeczywistości Boskiej, pewne przybliżenia wobec tajemnicy Boga, ale nie osobowo Syn zrodzony z Ojca. Podobnie poza przestrzenią Ciała Chrystusa mogą istnieć postawy ludzkie odpowiadające wyrazom Boskiej tajemnicy, ale nie życie synów Bożych, tak jak to rozumie teologia chrześcijańska. Łaska działająca poza widzialnymi granicami Kościoła jest w każdym przypadku łaską Chrystusa i działaniem Ducha Świętego. Zbawienie nie jest owocem działania Logosu poznawalnym tylko na drodze apofatycznej, nie dającym się ująć w pełni w konkretnej ekonomii. Jest ono dziełem Logosu, który osobiście wszedł w historię.

Druga sekcja została poświęcona kwestii pośrednictwa Chrystusa i Jego powiązania z misją Ducha Świętego. Usiłowanie rozróżnienia między ekonomią zbawienia związaną z Jezusem a powszechną ekonomią Ducha Świętego powoduje niedopuszczalne rozróżnienie między osobą Słowa a Jezusem. Sprawia również ryzyko osłabienia trynitarnego dogmatu współlistotności. Mielibyśmy w takim przypadku do czynienia ze współczesną formą adpocjonizmu lub modalizmu. W rzeczywistości objawienie trynitarne może zachować aktualność i spójność, jeżeli wychodzimy od Jezusa jako Słowa wysłanego przez Ojca przez Ducha Świętego, danego w związku z misją Słowa. W przeciwnym razie mielibyśmy do czynienia z rozdziwieniem między Trójcą immanentną i Trójcą związaną z ekonomią zbawienia. Na

plaszczyźnie ekonomii zbawienia poszczególne Osoby Boskie działają zawsze na podstawie tego, kim są w ramach Trójcy immanentnej. Istnieje jedna jedyna ekonomia zbawienia, w której działanie Ducha Świętego jest współmierne z działaniem Chrystusa, związanym z jedynym i powszechnym pośrednictwem Słowa, i jako takie komunikuje osobistą tajemnicą Chrystusa i Ojca w nim.

Trzecia sekcja porusza kwestie zbawienia w historii. Autor ukazuje tło zmiany podejścia do innych religii ze strony katolickiej – tzw. teologię rzeczywistości ziemskich (pracy, historii), która zrodziła się na przełomie lat 30. i 40. XX w., a także rosnące dowartościowanie pluralizmu kulturowego jako respektowanego także w Bożym planie zbawienia. Nie oznacza to jednak absolutyzacji walorów pluralizmu kulturowego i przeniesienia tego faktu na płaszczyznę soteriologii, jak to czyni teologia pluralizmu religijnego. Ducay eksponuje jedyność ekonomii zbawienia, opartą na logice przymierza – począwszy od przymierza pierwotnego w raju, przez przymierze z Noem i Mojżeszowe, do ostatecznego przymierza w Chrystusie. Historia zbawienia jest świadectwem relacji, jaką Bóg chce mieć z ludzkością. Jest to widoczne szczególnie w powołaniu Izraela i Bożych oczekiwaniach wobec tego przymierza, które realizują się w pełni przez wcielenie, które doprowadza do końca plan zbawienia. Ocena zbawczego charakteru religii niechrześcijańskich musi mieć na uwadze niewystarczalność poszczególnych przymierzy w realizacji Bożego planu. Przyjęcie pluralizmu dróg zbawienia prowadzi do sprzeczności z chrześcijańskim rozumieniem historii zbawienia. Ducay podkreśla, że pierwotne przymierza kosmiczne (z Adamem i Noem) zachowują wartość dla nie znających Chrystusa i jako takie stanowią instrument zbawienia, ale nie w sensie autonomicznym. Ich walor zbawczy jest dopuszczony przez Boga ponieważ jest częścią planu, którego szczytem jest Chrystus. Przymierza, które poprzedziły ostateczne przymierze, są zależne od Nowego Przymierza. Będąc owocem religijności i poszukiwań człowieka, religie mogą być kanałami kontaktu z tajemnicą Boga. Nie są one jednak źródłami, rozumianego po chrześcijańsku, życia Bożego; nie są drogami zbawienia ustanowionymi przez Boga. Bóg posługuje się nimi, a raczej obecnymi w nich elementami duchowości, które od Niego otrzymują sens i wartość pośredniczącą.

Książka jest przejrzystą prezentacją wybranych zagadnień chrystologicznych w kontekście debaty z teologią pluralizmu religijnego. Wybrane tematy zostały przedstawione w sposób czytelny i spójny. Zwracają uwagę bogate odniesienia bibliograficzne, natomiast mankamentem są powtórzenia w niektórych rozdziałach. Szczególnym walorem jest częste odnoszenie wniosków teologii współczesnej do chrystologii pierwszych wieków i wskazywanie na łączność aktualnych problemów soteriologiczno-eklezyjologicznych z chrystologią pierwszych Soborów.

ks. Andrzej Dańczak, Gdańsk